NIEDERSÄCHSISCHE STAATS- UND UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK GÖTTINGEN

Werk

Titel: Herbarium Amboinense, plurimas conplectens arbores, frutices, herbas, plantas ter
Jahr: 1750
Kollektion: Zoologica
Digitalisiert: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Werk Id: PPN369547365
PURL: http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN369547365
OPAC: http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369547365

LOG Id: LOG_0050
LOG Titel: Caput Vigesimum Nonum. Majana foetida. Majana utan. - Negen en Twintigste Hoofdstuk. De stinkende Majane
LOG Typ: chapter

Übergeordnetes Werk

Werk Id: PPN369544501
PURL: http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN369544501
OPAC: http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369544501

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.
Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.
Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

CAPUT VIGESIMUM NONUM.

Majana fœtida. Majana utan.

Hæc herba æque ad Majanas, quam ad urticas mortuas referri poteſt. Simplicem emittit caulem, ſesqui pedem altum, inferius parum anguloſum, ſuperius rotundum, binis inferioribus articulis terræ incumbentibus. Cuivis articulo bina adſtant folia ſibi oppoſita cum quibusdam aliis minoribus, ſeu ipſorum loco lateralis excreſcit ramus, cumque ſubſequenti pari illa crucem formant, quæ cum illis Urticæ foliis maxime conveniunt, ad oras ſubtiliter ſerrata, craſſiuscula, ſed flaccida & contracta, piloſa lanugine obducta, quales & cuncti ſunt caules. Cum petiolo tres pollices longa ſunt, ac binos lata, odoris gravis & ingrati, ita ut vix ipſis diu quis adſtare poſſit.

In caulium ſupremo rotunda & lanugiņoſa excreſcit ſpica, vix binos pollices longa, & culmum craſſa, inferiore parte binis foliolis ornata. Spica hæc conſtat ex multis capitulis, undique circa caulem in orbem poſitis, & adeo adunatis, ut unum quaſi forment corpus. Exhibent autem hæc floſculum puſillum, planum, albicantemque ſeu purpuraſcentem, qui mox decidit, intusque tum exhibent bina ternave granula, parum dehiſcunt, ac facile decidunt, quum fricentur. Radix vulgaris ac vilis eſt.

Nomen Latine Majana fœtida; Malaice *Majana utan*, & *Majana buſſoe*, h. e. Majana fœtida. Javanice *Sulanking.*

Locus. Ad parvos reperitur aquarum lapſus & rivulos, qui viciſſim exſiccantur per ſolem, atque ubi ſolum eſt ſaxoſum.

Uſus Amboinenſibus ignotus eſt. Javani ejus folia edunt cum *Daun contu*, *Coriandro*, & *Muſſi*, ad abdominis tormina tollenda, quæ ex frigidis oriuntur flatibus.

Carim tumba part. 10. *Fig.* 93. in *hort. Malab.* deſcripta quodammodo convenit cum hæc *Majana fœtida*, ſed ibi nullus ingratus adſcribitur ipſi odor, indicaturque medicatum ex illa deſtillari oleum, ut & alium porro uſum, qui ibi explorari poteſt.

CAPUT TRIGESIMUM.

Herba moeroris. Daun tsjinta.

Binæ *Daun tsjinta* obcurrunt ſpecies, quas ambas in hoc capite deſcribam. Apud vulgus pro congeneribus *Herbæ ſentientis* ſupra *libr.* 8. deſcriptæ habentur, eodemque denotantur nomine, quum vero hujus mirabilem ac ſingularem proprietatem non habeant, quod nempe foliola ad tactum peregrini cujusdam corporis non contrahant, tanquam varias potius eas deſcribam.

In binas diſtinguuntur ſpecies, in albam & rubram. *Daun tsjinta alba* ſimplicem, rectum, & rotundum erigit caulem, binos tresve pedes altum, qui transverſaliter in laterales ſeſe dividit caules ſine ordine & ample diſtantes, palmam vel ſpithamam longos. Hiſce adſtant puſilla & tenera foliola alternata, illis Indigo ſimilia, anguſtiora, & rariora, digiti unguem longa, ſuperius rotunda, inferius anguſtata, ſuperne eleganter viridia, ac fere non venoſa, inferne griſea ſeu glauca, venulis protuberantibus. In teneris plantulis octo decemque ab utraque pinnæ parte foliola locantur extremo ſolitario. In adultis & provectioris ætatis ſeptendecim, novendecim, & viginti ab utraque parte. Foliorum ſapor amaricat inſtar Piſorum, aliorumve leguminum. Sub pinna folioſa prope quodvis foliolum viride locatur capitulum, vix Viciæ magnitudinem habens, ex quo floſculus excreſcit puſillus, ſtellatus, & albicans, in ſex apices diſtinctus, quem inſequitur iterum viride capitulum, ſed minus, & glabrius priore, quod ſenſim fumeum contrahit colorem. In hoc reperiuntur in tribus diſtinctis cellulis ſex parva, fuſca, & ſemi lunæ formia ſemina. Cuncta hæc capitula in inferiore petiolorum ac foliolorum parte locantur, ita ut ſuperius vix dignoſci poſſint, plurimaque ipſorum pars ante maturitatem decidit.

NEGEN EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

De ſtinkende Majane.

Dit *kruid kan zoo wel onder de Majanas, als onder de dove netelen gebragt werden. Het ſchiet op met een enkele ſteel, anderhalf voet hoog, beneden wat hoekig, boven rond, met de twee of drie onderſte leden op de aarde bukkende. Aan ieder lid ſtaan twee bladeren tegens malkanderen, met nog eenige kleindere of in derzelver plaats een zydetak, en met het volgende paar in 't kruis: zy gelyken de netelbladeren, aan de kanten fyn gezaagt, dikagtig, dog ſlap, rimpelig, met een hairige wolagtigheid bekleet, gelyk ook alle de ſteelen zyn. Zy zyn met den ſteel drie duimen lang, en twee breed, zwaar, en onlieffelyk, zoo dat men qualyk daar by duren kan.*

Aan 't opperſte der ſteelen komt een ronde en wolagtige aaire voort, ſchaars twee duimen lang, en een ſchaft dik, onder aan met twee kleine blaadjes. De aaire is gemaakt van veele kleine knopjes, rontom den ſteel in kringen ſtaande, en digt boven malkander, zoo dat ze een ligbaam maken. Zy vertoonen een klein plat, witagtig, of peerſch bloempje, 't welk ſtraks afvalt, en dan hebben ze van binnen twee of drie zaadkorreltjes, wyken wat van malkanderen, en vallen ligt af, als men ze ſtrykt. De wortel is ſlegt, en gering.

Naam. *In 't Latyn* Majana fœtida; *in 't Maleits* Majana utan, *en* Majana buſſoe, *dat is ſtinkende* Majana; *op Java* Sulanking.

Plaats. *Men vint het aan kleine waterlopen en beekskens, die met beurten uitdroogen, en daar een ſteenige grond is.*

Gebruik. *By de Amboineſen is 't onbekent. De Javanen eeten zyne bladeren met* Daun contu, Coriander *en* Muſſi, *om 't buikkrimpſel te verdryven, 't welk van koude winden komt.*

Carim tumba part. 10. fig. 93. *in* hort. Malab. *beſchreeven, heeft eenige overeenkomſt met deze* Majana fœtida, *dog wert in gemelden* Hort. *geen onlieffelyken reuk toegeſchreeven, maar gezegt, dat 'er een Medecynale olye daar van gediſtilleert wert, nevens meer ander gebruik, dewelke ziet aldaar.*

DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Het droevige Kruid.

Men *heeft twee zoorten van* Daun tsjinta, *die ik beide in dit Hoofdſtuk zal beſchryven. Zy werden by de gemeene man voor medezoorten van* Herba ſentiens, *boven lib. 8. beſchreeven, gehouden, ook met eenen naam beteekent. Dog om dat ze deszelfs wonderlyke eigenſchap, zyne blaadjes op 't aanraken van een vreemd lichaam te ſluiten, geenzints hebben, zoo zal ik ze liever voor byzondere kruiden beſchryven.*

Zy zyn verdeelt in witte *en* roode *zoorten. De* witte Daun tsjinta *ſchiet op met een enkele regte en ronde ſteel, twee en drie voeten hoog, die zig over dwers in zydeſteelen verdeelt, zonder order, en wyd van malkanderen, een hand of een ſpan lang. Hier aan ſtaan kleine en teere blaadjes verwiſſelt tegens malkander, die van Indigo gelyk, dog ſmaller en ydeler, een nagel van een vinger lang, vooren rond, en agter toeſmallende, boven ſchoon-groen, en ſchier zonder aderen, beneden grys, of blaauw-groen, met uitbuilende adertjes. Aan de jonge ryskens ſtaan agt of tien blaadjes, aan ieder zyde met een vooruit alleen. Aan de volwaſſene en oudere zeventien, negentien, of twintig aan ieder zyde. De ſmaak van de bladeren is bitteragtig, gelyk erwete en andere plukvrugten. Onder den bladdragenden ſteel by ieder blad ſtaat een groen knopje, ſchaars zoo groot als een Witſe, waar uit werd een klein geſternt en witagtig bloempje, in ſes ſpitsjes verdeelt, waar op volgt weder een groen knopje, dog kleinder, en gladder dan 't eerſte, 't welk met 'er tyd rookverwig wert. Hier in vint men in drie celletjes ſes kleine bruine en halfmaansgewyze zadekens. Alle deeze knopjes ſtaan aan de onderzyde van hare ſteelen en blaadjes, zoo dat men ze van boven niet wel bekennen kan, en 't meeſte deel valt voor haar rypheid af.*